

ISPAN VA O‘ZBEK TOPONIMLARINING TASNIFI VA SHAKLLANISH
OMILLARI: QIYOSIY-TAHLILY YONDASHUV

Utkir Burxonov Farhod o‘g‘li

*Samarqand davlat chet tillar instituti dotsenti,
filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)*

utkirburkhon24@gmail.com

Andrés Santana Arribas

*Kadiz universiteti professori,
Ispan tili va rus-ispan tarjimashunosligi mutaxassisi*

santana.andres@gmail.com

Kadiz, Ispaniya

Annotatsiya. Mazkur maqolada ispan va o‘zbek toponimlarining tasnifi hamda shakllanish omillari qiyosiy-tahliliy yondashuv asosida o‘rganiladi. Tadqiqotda toponimlarning semantik, etimologik va morfologik xususiyatlari tahlil qilinib, ularning tarixiy-madaniy taraqqiyot bilan bog‘liqligi yoritiladi. Shuningdek, geografik nomlarning tabiiy, etnik, antropogen va madaniy omillar ta‘sirida shakllanish jarayonlari ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari ispan va o‘zbek toponimik tizimlarining o‘xshash hamda farqli jihatlarini aniqlashga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: toponimiya, onomastika, toponim, tasnif, etimologiya, semantika, morfologiya, qiyosiy tahlil, ispan tili, o‘zbek tili.

A COMPARATIVE ANALYSIS OF THE CLASSIFICATION AND FORMATION
OF SPANISH AND UZBEK TOPONYMS

Utkir Burkhonov Farkhod ugli

*Associate Professor, Samarkand State Institute of
Foreign Languages, PhD in Philology*

utkirburkhon24@gmail.com

Andrés Santana Arribas

*Professor, University of Cádiz, Specialist in Spanish Language and
Russian–Spanish Translation*

Abstract. This article examines the classification and formation factors of Spanish and Uzbek toponyms through a comparative-analytical approach. The study analyzes the

semantic, etymological, and morphological features of geographical names and explores their relationship with historical and cultural development. Particular attention is paid to natural, ethnic, anthropogenic, and cultural factors influencing the formation of toponymic systems. The findings contribute to identifying the similarities and differences between Spanish and Uzbek toponymy and provide a basis for further comparative linguistic research.

Keywords: *toponymy, onomastics, toponym, classification, etymology, semantics, morphology, comparative analysis, Spanish language, Uzbek language.*

Til har bir xalqning tarixiy xotirasi, madaniy merosi va dunyoqarashini o‘zida aks ettiruvchi murakkab ijtimoiy hodisadir. Til tarkibida atoqli nomlar alohida o‘rin egallaydi. Atoqli nomlar muayyan shaxs, xalq, hudud, davlat yoki geografik obyektни boshqa shu turdagi birliklardan ajratib ko‘rsatishga xizmat qiladi. Ularni o‘rganish bilan shug‘ullanuvchi fan sohasi onomastika deb ataladi. Onomastika yunoncha onoma – “nom” so‘zidan olingan bo‘lib, tilshunoslikning atoqli otlarni tadqiq qiluvchi bo‘limi hisoblanadi. Onomastika tarkibida antroponimika, etnonimika, toponimika, zoonimika, kosmonimika va boshqa yo‘nalishlar shakllangan bo‘lib, ularning har biri nomlarning muayyan turini o‘rganadi.

Toponimika onomastikaning eng muhim va eng qadimiy tarmoqlaridan biri hisoblanadi. Mazkur fan geografik obyektlarning nomlari, ularning kelib chiqishi, shakllanish qonuniyatlari, semantik mazmuni, tarixiy taraqqiyoti hamda til tizimidagi o‘rnini o‘rganadi. “Toponim” atamasi yunon tilidagi topos (“joy”, “makon”) va onyma (“nom”) so‘zlarining qo‘shilishidan hosil bo‘lgan bo‘lib, “joy nomi” ma’nosini anglatadi. Shunga mos ravishda toponimika joy nomlari haqidagi fan sifatida shakllangan. S. Qorayevning ta’kidlashicha, geografik nomlar insoniyat taraqqiyotining eng qadimiy davrlaridayoq paydo bo‘lgan va jamiyat rivojlanishi bilan birga takomillashib borgan.

Toponimika nafaqat tilshunoslikning, balki geografiya, tarix, etnografiya, arxeologiya va madaniyatshunoslikning ham tadqiqot obyektlaridan biri hisoblanadi. Chunki har bir geografik nom o‘zida ma’lum tarixiy voqea, etnik qatlam, madaniy an’ana yoki tabiiy-geografik xususiyat haqida ma’lumot saqlaydi. Shu sababli toponimlar ko‘pincha “tilning tarixiy yodgorliklari” deb ham ataladi. Ko‘plab hollarda yozma manbalar saqlanib qolmagan davrlar haqidagi ma’lumotlarni aynan joy nomlari orqali tiklash mumkin bo‘ladi.

Toponimlarning muhim xususiyatlaridan biri ularning konservativ xarakterga ega ekanligidir. Oddiy so‘zlar vaqt o‘tishi bilan iste’moldan chiqishi yoki ma’nosini o‘zgartirishi mumkin. Biroq geografik nomlar ko‘pincha asrlar, ba’zan esa ming yillar davomida saqlanib qoladi. Masalan, Samarqand, Buxoro, Xorazm, Toledo, Córdoba yoki Sevilla kabi nomlar o‘zida juda qadimgi tarixiy qatlamlarni saqlab qolgan. Shu jihatdan toponimlar tarixiy-lingvistik tadqiqotlar uchun muhim manba hisoblanadi.

Toponimika fanining obykti geografik nomlarning umumiy tizimi hisoblanadi. Bu tizim tarkibiga shaharlar, qishloqlar, daryolar, ko‘llar, tog‘lar, vodiylar, cho‘llar, mintaqalar va boshqa geografik obyektlarning nomlari kiradi. Fan predmeti esa ushbu nomlarning kelib chiqishi, shakllanish jarayoni, tuzilishi, semantikasi va rivojlanish qonuniyatlarini o‘rganishdan iboratdir.

Toponimika fanining shakllanishi va rivojlanishida ko‘plab olimlarning hissi katta bo‘lgan. Rus olimi V.A. Nikonov toponimlarni xalq tarixining “til orqali saqlanib qolgan hujjatlari” deb baholaydi va ularni o‘rganish tarixiy jarayonlarni tiklashda muhim vosita ekanligini ta’kidlaydi. E.M. Murzayev esa geografik nomlarning shakllanishida tabiiy-geografik muhitning rolga alohida e’tibor qaratadi. O‘zbek olimlaridan S. Qorayev, T. Nafasov, H. Hasanov va boshqa tadqiqotchilar O‘zbekiston toponimiyasini o‘rganish va tasniflashga katta hissa qo‘shganlar. Ispan tilshunosligida esa Ramón Menéndez Pidal, Joan Coromines va boshqa olimlarning ishlari ispan toponimiyasini o‘rganishda muhim manba hisoblanadi.

Toponimika fanining boshqa fanlar bilan aloqasi ham alohida ahamiyatga ega. Tilshunoslik geografik nomlarning fonetik, morfologik va semantik xususiyatlarini o‘rganadi. Tarix fani esa toponimlar orqali qadimgi davlatlar, qabilalar va tarixiy voqealar haqida ma’lumot oladi. Geografiya fani joy nomlarining tabiiy muhit bilan bog‘liqligini tadqiq etsa, etnografiya va antropologiya fanlari ular orqali xalqlarning turmush tarzi va madaniyatini o‘rganadi. Shu sababli toponimika fanlararo xususiyatga ega bo‘lgan ilmiy yo‘nalish hisoblanadi. Toponimlarni ilmiy tadqiq etishda ularni tasniflash muhim metodologik ahamiyat kasb etadi. Toponimlarning tasnifi turli mezonlar asosida amalga oshiriladi. Eng avvalo, geografik obyekt turiga ko‘ra tasniflash keng qo‘llanadi.

Geografik obyektlarning xususiyatlariga ko‘ra toponimlar quyidagi asosiy guruhlariga bo‘linadi:

Oykonimlar – aholi yashash maskanlari nomlari. Bu guruhga shaharlar, qishloqlar, ovullar va mahallalar nomlari kiradi. Masalan, Toshkent, Samarqand, Buxoro, Madrid, Barcelona, Valencia va Sevilla oykonimlar hisoblanadi.

Gidronimlar – suv obyektlari nomlari. Daryolar, ko‘llar, dengizlar, buloqlar va kanallar nomlari ushbu guruhga mansubdir. Amudaryo, Sirdaryo, Zarafshon, Ebro, Duero va Guadalquivir kabi nomlar gidronimlarga misol bo‘la oladi.

Oronimlar – tog‘lar, cho‘qqilar, vodiylar, qirlar va boshqa relyef shakllarining nomlari. Pomir, Tyanshan, Sierra Nevada va Pireney tog‘lari shular jumlasidandir.

Choronimlar – muayyan hudud, mintaqa yoki tarixiy o‘lka nomlari. Masalan, Andalusiya, Kataloniya, Xorazm va Farg‘ona vodiysi.

Urbanonimlar – shahar ichidagi obyektlar nomlari. Ko‘chalar, maydonlar, bog‘lar, xiyobonlar va mahallalar nomlari urbanonimlar sirasiga kiradi.

Mikrotoponimlar – kichik geografik obyektlarning nomlari. Buloqlar, dala maydonlari, yaylovlar, quduqlar va kichik hududlarning nomlari ushbu guruhga mansubdir.

Toponimlarni semantik jihatdan ham tasniflash mumkin. Bu tasnif nomlash motivatsiyasiga asoslanadi.

Antropotoponimlar – shaxs nomlari asosida shakllangan geografik nomlardir. Masalan, Navoiy shahri Alisher Navoiy nomi bilan bog‘liq. Ispaniyada esa San Sebastián yoki Santa Cruz kabi nomlar diniy shaxslar bilan bog‘liq.

Etnotoponimlar – qabila, urug‘ yoki xalq nomlari asosida shakllangan toponimlar. Masalan, Qo‘ng‘irot, Qarluq, Arabxona kabi nomlar.

Fitotoponimlar – o‘simliklar bilan bog‘liq nomlar. Olmaliq, Bodomzor, Zarzamora va Encinar kabi toponimlar ushbu guruhga kiradi.

Zootoponimlar – hayvon nomlari bilan bog‘liq geografik nomlar. Bo‘ribosgan, Qoplon tepa yoki ispan tilidagi Lobera singari nomlar bunga misol bo‘ladi.

Rang bildiruvchi toponimlar ham ko‘plab uchraydi. Oqtog‘, Qoradaryo, Qiziltepa kabi nomlar ranglar orqali geografik obyektning ma‘lum xususiyatlarini ifodalaydi. Ispan tilida esa Sierra Morena (“qoramtir tog‘lar”) shunday nomlardan biridir.

Toponimlarni etimologik jihatdan tasniflash ham muhim ilmiy ahamiyatga ega. Bunday tasnif geografik nomlarning qaysi til qatlamiga mansubligini aniqlash imkonini beradi. O‘zbekiston hududidagi toponimlar tarkibida turkiy, sug‘diy, fors-tojik, arab, mo‘g‘ul va rus qatlamlari uchrasa, Ispaniya hududidagi toponimlarda iber, kelt, lotin, bask, german va arab qatlamlari kuzatiladi. Bu holat har ikki hududning murakkab tarixiy taraqqiyoti va madaniy aloqalari bilan bog‘liqdir.

Ispan toponimiyasi Yevropadagi eng murakkab va ko‘p qatlamli toponimik tizimlardan biri hisoblanadi. Mamlakat hududida qadimgi iber va kelt qabilalari yashaganligi, keyinchalik Rim imperiyasi, german qabilalari va arablar hukmronligi mavjud bo‘lganligi sababli geografik nomlar tarkibida turli davrlarning izlari saqlanib qolgan. Masalan, Madrid nomining arabcha Mayrit shakli bilan bog‘liqligi, Guadalquivir nomining arabcha al-Wadi al-Kabir (“katta daryo”) birikmasidan kelib chiqqani ko‘plab tadqiqotlarda qayd etilgan.

O‘zbek toponimiyasi ham xuddi shunday murakkab tarixiy qatlamlarga ega. Samarqand, Buxoro, Xorazm kabi qadimgi nomlar sug‘diy va qadimgi eroniy tillar bilan bog‘liq bo‘lsa, Toshkent, Yangiyo‘l, Qiziltepa kabi nomlar turkiy til asosida shakllangan. Arab istilolari va fors-tojik madaniyatining uzoq davom etgan ta’siri ham ko‘plab geografik nomlarda o‘z aksini topgan.

Shunday qilib, toponimiya onomastikaning muhim va mustaqil tarmog‘i bo‘lib, geografik nomlarning shakllanishi, rivojlanishi, semantikasi va tarixiy ildizlarini o‘rganadi. Toponimlar nafaqat til hodisasi, balki xalqning tarixiy xotirasi, madaniy merosi va etnik taraqqiyotining ham muhim ko‘rsatkichidir. Ularni ilmiy asosda tasniflash va tahlil qilish til, tarix va madaniyat o‘rtasidagi murakkab bog‘liqliklarni chuqurroq anglash imkonini beradi hamda ispan va o‘zbek toponimik tizimlarini qiyosiy o‘rganish uchun mustahkam nazariy asos yaratadi.

Toponimiya onomastikaning muhim bo‘limlaridan biri bo‘lib, u joy nomlarini lingvistik, tarixiy, madaniy va ijtimoiy jihatdan o‘rganadi. Onomastika xususiy nomlarni o‘rganuvchi umumiy soha bo‘lsa, toponimiya aynan geografik obyektlar nomlari bilan shug‘ullanadi. Ushbu soha joy nomlarining kelib chiqishi, tuzilishi, ma‘nosi va tarixiy rivojlanishini aniqlash orqali til va jamiyat o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni ochib beradi. Toponimlarni o‘rganish bir nechta lingvistik yo‘nalishlarning birgalikdagi yondashuviga tayanadi. Bular morfologiya, etimologiya, semantika, tarixiy tilshunoslik va sotsiolingvistika kabi sohalardir. Bu yondashuvlar toponimlarni oddiy nom sifatida emas, balki tarixiy va madaniy axborotni saqlovchi lingvistik birlik sifatida tushunishga imkon beradi. Masalan, Vladimir Toporov toponimlarni semantik va mifologik qatlamlar bilan bog‘lab o‘rganib, joy nomlari qadimiy madaniy tasavvurlarni saqlashini ta’kidlaydi. Nikolai Trubetzkoy esa fonologik tizim asosida toponimlarning o‘zgarish jarayonini tushuntiradi.

Toponimlarning tasnifi: Toponimlar tilshunoslikda bir nechta mezonlar asosida tasniflanadi. Ushbu tasniflar ularning shakllanish mexanizmi va semantik xususiyatlarini ochib beradi. Kelib chiqishiga ko‘ra tasnif Toponimlar kelib chiqishiga qarab tabiiy va madaniy guruhlariga ajratiladi. Tabiiy toponimlar geografik va tabiiy obyektlar bilan bog‘liq bo‘lib, ularning nomlanishi atrof-muhit xususiyatlarini aks ettiradi. Masalan, ispan tilida Sierra Nevada tog‘larning qor bilan qoplanganligini bildirsa, Río Grande katta daryo ekanligini ifodalaydi. O‘zbek tilida Qizilqum cho‘lining rang xususiyatini, Chorvoq esa suv resurslari bilan bog‘liq hududni bildiradi. Madaniy toponimlar esa inson faoliyati, tarixiy shaxslar yoki ijtimoiy tuzilmalar bilan bog‘liq bo‘ladi. Masalan, San Sebastián diniy shaxs nomidan olingan bo‘lsa, Ciudad Real qirollik shahri ma‘nosini anglatadi. O‘zbek tilida Navoiy buyuk shoir nomi bilan bog‘liq, Yangiyer esa yangi barpo etilgan hududni bildiradi.

Semantik motivatsiyaga ko‘ra tasnif: Semantik jihatdan toponimlar tavsiflovchi va metaforik (ramziy) guruhlariga bo‘linadi. Tavsiflovchi toponimlar joyning bevosita xususiyatini bildiradi. Masalan, Río Grande katta daryo ekanligini aniq ko‘rsatadi. Metaforik toponimlar esa obrazli yoki ramziy ma’noga ega bo‘ladi. Masalan, Oltinsoy unumdor yoki qimmatli hududni ifodalaydi, Valle de los Caídos esa tarixiy va ramziy ma’noga ega joy nomidir. Xronologik tasnif Toponimlar tarixiy davrlarga ko‘ra ham farqlanadi. Qadimiy

toponimlar uzoq tarixiy ildizlarga ega bo‘lib, ularning shakli deyarli o‘zgarmagan. Masalan, Buxoro va Toledo shunday nomlardir. Zamonaviy toponimlar esa keyingi davrlarda shakllangan bo‘lib, ko‘pincha yangi ijtimoiy yoki siyosiy jarayonlarni aks ettiradi. Masalan, Yangiyer yoki zamonaviy shahar tumanlari nomlari bunga misoldir.

G‘.A. Abdurahmonov o‘zbek adabiy tilining tarixiy leksik qatlamlarini tahlil qilar ekan, toponimlarni tilning eng qadimiy qatlamiga mansub birliklar sifatida ko‘rsatadi. Uning fikricha, joy nomlari xalqning tarixiy xotirasi va til taraqqiyotining muhim lingvistik manbasi hisoblanadi. Toponimlar fonetik o‘zgarishlar, qisqarish va tarixiy transformatsiya jarayonlarini o‘zida aks ettiradi.

Misollar: qadimgi turkiy joy nomlari → Qanqa, Choch (Toshkent hududi), Sug‘d fonetik o‘zgarish → Choch → Toshkent.⁸⁹

Morfologik jihatdan toponimlar uch turga bo‘linadi. Oddiy toponimlar bitta ildizdan iborat bo‘ladi, masalan Madrid yoki Buxoro. Qo‘shma toponimlar ikki yoki undan ortiq so‘zdan tashkil topadi, masalan Sierra Nevada yoki Oqtosh. Hosila toponimlar esa affikslar orqali yasaladi, masalan Yangiyerobod yoki Villanueva. Bu shakllar so‘z yasash jarayonining mahsuli hisoblanadi. Fonetik moslashuv Toponimlar boshqa tillarga o‘tganda fonetik o‘zgarishlarga uchraydi. Bu jarayon tizimli bo‘lib, Nikolai Trubetzkoy nazariyasiga ko‘ra tilning fonologik qonuniyatlariga moslashadi. Masalan, arabcha al-Qal‘a ispan tilida Alcalá shakliga o‘tgan, Ishbiliya esa Sevilla shaklini olgan. O‘zbek tilida ham fors va arabcha nomlar turkiy fonetik tizimga moslashgan. Toponimlar oddiy nomlar emas, balki tarixiy, madaniy va lingvistik ma’lumotlarni o‘zida mujassamlashtirgan murakkab tizimdir. Ular orqali tilning rivojlanishi, jamiyat tarixi va madaniy xotira o‘z aksini topadi. Shavkat Rahmatullayev ta’kidlaganidek, har bir til birligi tarixiy ildizga ega bo‘lib, uni etimologik tahlil orqali ochish mumkin. Shu sababli toponimiya nafaqat lingvistik, balki tarixiy va madaniy tadqiqotlar uchun ham muhim ilmiy soha hisoblanadi. Toponimiya onomastikaning eng muhim va murakkab bo‘limlaridan biri bo‘lib, u geografik nomlar — ya’ni joy nomlarini lingvistik, tarixiy, madaniy va ijtimoiy jihatdan kompleks o‘rganadi.

Onomastika umumiy xususiy nomlar tizimini tadqiq etsa, toponimiya aynan makon nomlari orqali insoniyatning tarixiy tajribasi, madaniy xotirasi va til rivojlanishini aks ettiradi. Toponimlar nafaqat geografik belgilar, balki ular orqali jamiyatning tarixiy xotirasi, etnik tarkibi, diniy qarashlari va ijtimoiy tuzilmasi ham kodlanadi. Shu sababli toponimiya lingvistikaning mustaqil va fanlararo xarakterga ega sohasi hisoblanadi. Toponimlarni ilmiy o‘rganish bir nechta fundamental lingvistik yo‘nalishlar bilan chambarchas bog‘liq: morfologiya — so‘z tuzilishi va affiksal tizim, etimologiya — tarixiy kelib chiqish va ildizlar,

⁸⁹ Abdurahmonov G‘.A. Hozirgi o‘zbek adabiy tili. – Toshkent: O‘qituvchi, 2005. – 320 b.

semantika — ma’no qatlamlari va motivatsiya, fonologiya — tovush tizimi va o‘zgarishlar, tarixiy tilshunoslik — til evolyutsiyasi, sotsiolingvistika — til va jamiyat o‘zaro ta’siri.

Bu yondashuvlar toponimlarni oddiy nom emas, balki lingvistik kodlangan tarixiy hujjat sifatida tahlil qilish imkonini beradi. Masalan, Vladimir Toporov toponimlarni mifologik va semantik tizim bilan bog‘lab, joy nomlari qadimiy dunyoqarashni saqlovchi birliklar ekanini ta’kidlaydi. Nikolai Trubetzkoy esa fonologik qonuniyatlar orqali toponimlarning o‘zgarish mexanizmini tushuntiradi. Toponimlar til tizimida alohida leksik-semantik qatlamni tashkil etadi. Ular quyidagi asosiy funksiyalarni bajaradi: geografik identifikatsiya, tarixiy xotirani saqlash, madaniy kodlash, ijtimoiy va siyosiy belgilarni ifodalash. Shu sababli toponimlar statik emas, balki tarix davomida o‘zgarib boruvchi dinamik lingvistik birliklardir. Toponimlar turli lingvistik mezonlar asosida tasniflanadi. Ushbu tasniflar ularning shakllanish mexanizmi, semantik motivatsiyasi va tarixiy rivojlanishini ochib beradi. Toponimlar kelib chiqish manbasiga ko‘ra ikki asosiy guruhga ajratiladi: tabiiy va madaniy. Tabiiy toponimlar geografik va ekologik obyektlar asosida shakllanadi. Ular tabiat xususiyatlarini bevosita aks ettiradi. Madaniy toponimlar inson faoliyati, tarixiy shaxslar, diniy yoki ijtimoiy tuzilmalar bilan bog‘liq bo‘ladi. Bu nomlar jamiyatning tarixiy ongini va madaniy xotirasini saqlaydi.

Toponimlar har qanday xalqning tarixiy xotirasi, madaniy merosi va til taraqqiyotini o‘zida mujassamlashtirgan muhim lingvistik birliklar hisoblanadi. Ular nafaqat geografik obyektlarni nomlash vositasi, balki muayyan hududning tarixiy rivojlanishi, etnik tarkibi, ijtimoiy hayoti va madaniy qadriyatlari haqida ma’lumot beruvchi noyob til hodisasidir. Shu sababli toponimlarni o‘rganish tilshunoslik bilan bir qatorda tarix, geografiya, etnografiya va madaniyatshunoslik fanlari uchun ham muhim ilmiy ahamiyat kasb etadi.

Mazkur tadqiqotda ispan va o‘zbek toponimlarining tasnifi hamda shakllanish omillari qiyosiy-tahliliy yondashuv asosida o‘rganildi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, har ikki tilning toponimik tizimi murakkab tarixiy taraqqiyot mahsuli bo‘lib, ularning shakllanishida tabiiy-geografik muhit, etnik jarayonlar, migratsiya, siyosiy o‘zgarishlar, diniy qarashlar va madaniy an’analar muhim rol o‘ynagan. Shuningdek, toponimlarning semantik, etimologik va morfologik xususiyatlari ularning kelib chiqishi hamda tarixiy rivojlanish bosqichlarini aniqlashda muhim mezon vazifasini bajarishi aniqlandi.

Qiyosiy tahlil natijasida ispan va o‘zbek toponimlari o‘rtasida bir qator umumiy qonuniyatlar mavjudligi kuzatildi. Jumladan, har ikkala tilda ham geografik obyektlarning tabiiy xususiyatlari, o‘simlik va hayvonot dunyosi, etnik birliklar, tarixiy shaxslar hamda ijtimoiy-madaniy omillar asosida shakllangan toponimlar keng uchraydi. Shu bilan birga, ularning tarixiy-lisoniy qatlamlari o‘ziga xos xususiyatlarga ega ekanligi aniqlandi. O‘zbek toponimiyasida turkiy, sug‘diy, fors-tojik va arab tillari ta’siri yaqqol namoyon bo‘lsa, ispan

toponimiyasida iber, kelt, lotin, bask, german va arab til qatlamlarining izlari saqlanib qolgan. Bu esa har ikki xalqning ko‘p asrlik tarixiy-madaniy aloqalari va murakkab etnik taraqqiyotini aks ettiradi.

Tadqiqot davomida toponimlarni tasniflash ularning lingvistik tabiatini chuqurroq anglash, tarixiy ildizlarini aniqlash hamda madaniy mazmunini ochib berishda muhim metodologik vosita ekanligi asoslandi. Ayniqsa, oykonimlar, gidronimlar, oronimlar va boshqa toponimik birliklarning qiyosiy tahlili orqali geografik nomlarning shakllanish qonuniyatlarini aniqlash imkoniyati kengayishi isbotlandi.

Xulosa qilib aytganda, ispan va o‘zbek toponimlari nafaqat tilning leksik boyligini tashkil etuvchi birliklar, balki xalqning tarixiy xotirasi, madaniy merosi va milliy identifikatsiyasini saqlovchi muhim lingvistik manbalardir. Ularni qiyosiy o‘rganish turli tillar va madaniyatlar o‘rtasidagi umumiy hamda o‘ziga xos jihatlarni aniqlashga xizmat qiladi. Mazkur tadqiqot natijalari kelgusida qiyosiy toponimika, lingvokulturologiya, etnolingvistika va tarixiy tilshunoslik yo‘nalishlarida olib boriladigan ilmiy izlanishlar uchun nazariy hamda metodologik asos bo‘lib xizmat qilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Никонов В.А. Введение в топонимику. – М.: Наука, 1965. – 179 с.
2. Hough C. (Ed.). The Oxford Handbook of Names and Naming. – Oxford: Oxford University Press, 2016. – 792 p.
3. Corominas J., Pascual J.A. Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico. – Madrid: Gredos, 1980–1991.
4. Trapero M. Para una teoría lingüística de la toponimia. – Las Palmas de Gran Canaria: Universidad de Las Palmas de Gran Canaria, 1995. – 156 p.
5. Nafasov T. O‘zbekiston toponimlarining izohli lug‘ati. – Toshkent: O‘qituvchi, 2007. – 288 b.
6. Hasanov H. Geografik nomlar siri. – Toshkent: O‘zbekiston, 1985. – 96 b.
7. Qorayev S. Toponimika. – Toshkent: Universitet, 2006. – 320 b.
8. Tent J. Approaches to Research in Toponymy // Names: A Journal of Onomastics. – 2015. – Vol. 63. – No. 2. – P. 65–74.